

Kırk Yama'ya Dair

DR. KAMİL PARIN*

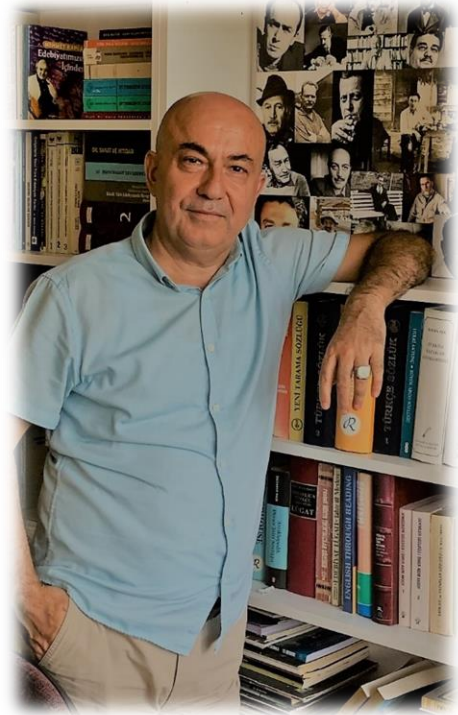
“Aşk; özgür bedenlerin ve coşkun ruhların tanrısal dansıdır. Bu dansa kalp ritim, sözler armonidir” (Yivli, 2023, s. 11).

Oktay Yivli'nin 2023'ün son ayında Günce Yayınları aracılığıyla okurla buluşan *Kırk Yama Aşk, Edebiyat ve Öteki Şeyler* adlı eseri, muhtelif türdeki otuz altı yazıdan oluşmaktadır. Bunlar, Yivli'nin 1990'lardan günümüze dek kaleme aldığı yazılardan seçmelerdir. Eserin editöryal işçiliğini ise Veli Uğur üstlenmiştir.

Türkçe Sözlük'e de bakıldığında “kırkyama” maddesinin “Kumaş artıklarını birleştirerek örtü, yorgan yüzü vb.ni yapma işi” (2011, s. 1418) ifadeleriyle açıklandığı görülür. Bununla birlikte kırkyama “zamanla bir sanata” (Kılıç Karatay, 2019, s. 143) evrilir ve “kırkpare” adıyla da kullanımı yaygınlaşır. Hem akademik hem de sanatçı kimliğe sahip Oktay Yivli'nin eserindeki yazıları, farklı tür ve içerikten oluşur. Bu husus dikkate alındığında yazarın eserine ad verme yaklaşımındaki düğüm de çözülmüş olur.

Kırkyama'da; Hüseyin Çiftçi, Yahya Akengin, İbrahim Sağır, Necati Cumalı, Yahya Kemal, Mustafa Necati Karaer gibi isimlerin şiir dünyasına yer verilir. Bu yazılar genellikle, şairlerin bir şiiri üzerinden yola çıkılarak şiir anlayışına dair genel yargılarla sonlandırılır. Eserde *Safahat'a* dair de bir inceleme yer alır. Ayrıca Melih Cevdet Anday ve Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine yapılmış iki akademik çalışmanın tanıtımıyla birlikte Yivli ile yapılmış röportajlara da yer verilir. Röportaj metinleri ise Yivli'nin şair kimliğine dair doyumsuz bilgiler içerir. Yivli, memleketinin yetiştirdiği Hasan Özgen, Halim Şafak gibi şairleri de ele alır, onların şiirini edebiyat bilimine açar/sunar. Hemşehrisi Tolga Çandar'a da türküler bağlamında yer verir.

Yivli'nin yazılarında “aşk” konusu baskın bir görünüm kazanır. Aşka dair yorumları, değerlendirmeleri mevzu bahis olunca Yivli, tabiri caizse kelimelerle “efe”lenir. Aşkı alelade kelimelerle açıklamanın ötesinde, alışılmamış sözcüklerle tanımlama sınırının dışına çıkar. Onun şiirsel tada ulaşan aşk tarifi bunun bir emaresidir: “Aşk; özgür bedenlerin ve coşkun ruhların tanrısal dansıdır. Bu dansa kalp ritim, sözler armonidir” (Yivli, 2023, s. 11). Onun aşktan sonra



Oktay Yivli

* Öğr. Gör. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kastamonu. e-posta: kamilparin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4529-4589.

Gönderim tarihi: 14 Mayıs 2024

Kabul tarihi: 9 Haziran 2024

meylettiği konulardan birileri de akşam, hüznün ve kış mevsimidir. “Uzun Gece Düşü” adlı yazısında kış mevsiminde yağın karı, şiir gibi düzyazıyla betimler. Bu betimlemelerde Cenap Şahabettin’in “Elhan-ı Şita”ındaki duyumsamayı hissetmek mümkündür:

“Oysa kar, yaramaz bir çocuk gibi gördüğü her yeri süt beyaza boyuyor. Gecemiz gümüş bir ayla ışıyor. Çıplak toprak kara bürünüp apak papatya bahçesine dönüşüyor. Ağaçlar birer kardan adam oluveriyor. Sulu sepken, elif elif, lapa lapa yağışı ayrı güzel; uğultulu tipi ayrı güzel. Cenap Şahabettin’in bir beyaz titreyiş, bir dumanlı uçuşa benzettiği kar’ın türlü yağışları; cilveli bir güzelin bakışına, göz süzmesine, gülüşüne benziyor.

Kış, ipe kapanışın mevsimidir. Bu ipe kapanışla birlikte geçen günler sorgulanır. Yaz günleri geride kalmış, güz hızla gelip geçmiştir. Çağla yeşili bahar, büyümlü yaz ve hüznün rengi sonbahar; belleklerde taze birer anıdır şimdi” (s. 17).

Eserdeki yazılardan yola çıkarak Yivli’nin sanatçı kimliğini etkileyen ve akademisyen kimliğini besleyen en önemli şairlerden biri olarak Ahmet Muhip Dıranas’ın olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tespitin ispatını satır aralarında saptamak da mümkündür. Bununla beraber “Şiirin Gölgesinde Bir Akşamüstü” adlı yazısı bu tespitin açık mesnedidir. Yivli, Dıranas’ın “Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar” şiiriyle birlikte Dıranas’la aynı duyuşa sahip olduğunu anlar. Aslında bu şiir Yivli’nin sanat arayışının/anlayışının da bir düzlemle buluş(ması)u ve birbirini bulması gibidir:

“Benden yıllarca önce mutlaka benim gibi bulutları seyredirken olmalı- yazmış bu dizeleri Ahmet Muhip Dıranas.

Sevgili Dıranas! Aynı şeyleri duyuyorum seninle. Yüreğim bu tablo için aynı heyecanla çarpıyor. Benden önce bu şiiri yazdığına yerinmiyorum. Ruhum bilmediği bir kardeşini buldu çünkü.

Eminim aynı ruh durumunu yaşadın sen de; belki aynı bulutları seyrettik, aynı saatlerde” (s. 55-56).

Yivli eserine, bir dönem üzerine kafa yorduğu kavram, sembol, imge, simge, metafor meselelerine dair de araştırmalarının bir kısmını alır. Bu kısımdaki yazılar akademik bakış açısı içeren tartışmalar sonucu ürünleşen çalışmalardır. “Kavramın Gizli Dünyası” yazısında nesnelere kavramla olan ilişkisine değinen Yivli, sosyal yaşamımıza yansıyan, bizi etkileyen ve yönlendiren, işlevsel olarak ya da estetik olarak günlük yaşantımızda yer alan nesnenin, bir kavramla belleğimizde kayıtlı olduğunu ifade eder. Her bireyin kavram dünyasının da birbirinden farklı olduğunu söyler. Ona göre bu farklılıkları kişinin birikimleri, toplumsal statüsü, yer aldığı kültürel tabaka, ilgi alanı, mesleği, hobileri, yetenek ve becerileri, çevresi gibi etkenler belirler (s. 25). “Kavram ve Sembol”de ise iki mefhum arasındaki ilişki dairesini biçimlendiren Yivli, sembolü geçici olarak kendi dışında kalan ama kendisiyle ilgili olan bir kavramın yerine geçen kavram küresi olarak tanımlar. Ona göre bu kavram küresi içinde, sembol-sözcüğün dış yüzeyi bulunurken temsil edilen kavram da gizlenmiş olarak yer alır. Kürenin dış yüzeyini sembolün kendi kavramı, iç yüzeyini ise temsil edilen kavram kaplamış durumdadır. Sembol, yerine geçtiği kavramla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkiye girer. Bu ilke, kavram-sembol ikilisinin birlikteliğini oluşturan temel prensip olma özelliğini taşır (s. 27). “İmgenin Boyutları”nda imgeyi dış dünyadaki kavram, olay ve durumların bilinç dışımızdaki fotoğrafları olarak tanımlayan Yivli, imgenin görüntü ve ses olmak üzere iki boyutu olduğunu saptar. İmge dile yansıdığı anda ise anlam boyutu da üçüncü olarak buna

dâhil olur. Yivli'ye göre imgenin her bilinçte alacağı biçim değişik olacağı gibi her okurun bir imgeyi anlamlandırması ve çoğaltması da başka başka olacaktır. İmge ile sembol arasındaki sınırı da belirlemeye çalışan yazar, sembolün kavramı durgunlaştırıp sabitleştirdiğini; imgenin ise kavramı hareketli bir yapıya kavuşturduğunu belirler. Ona göre sembolde tek bir kavramı temsil etme durumu söz konusu iken imgede, birçok kavram zinciri bilince işlenir (s. 31).

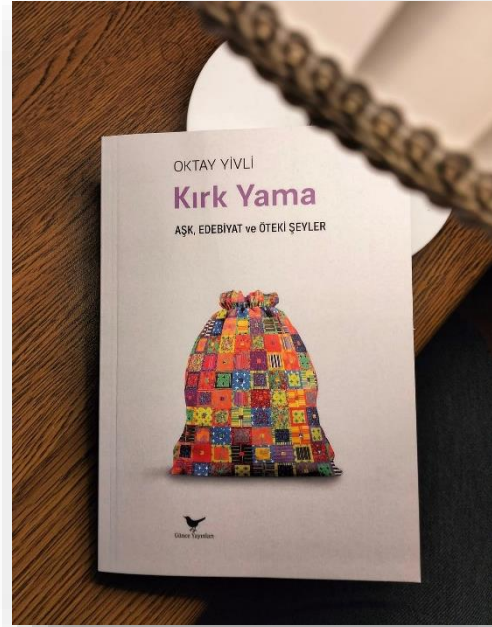
Yazar eserin sunuş kısmında okuru etkisi altına alır ve kendisinden izler aratır: “Bundan otuz yıl ya da yirmi yıl önceki çalışmalarımı yayımlamak istememin nedeni, hem özgün perspektiflere sahip olmaları hem de içlerinde benden bir şeyler taşımaları. Çünkü yaptığım/ız tüm somutlaştırmalar gibi onlar da benim kişisel tarihimin parçası durumundalar” (s. 5). Bu ifadeler, bir okur olarak beni yazarın doğduğu ve başka şehirlerde yaşasa da hep özlem duyduğu memleketi Milas ile ilgili izler aramaya sevk etti. Yivli için Milas sadece doğup büyüdüğü bir yer değil aynı zamanda şiirine yön veren, şiirde aşka yönelmesine vesile olan ve akşamı-hüznü yaşadığı/bulduğu bir uzamdır. Dolayısıyla yazarın Milas'la olan bağına vurgular yapan satırları da dikkatlere sunmak gerekir. “Kent ve Doğa”, “Küçük Mutluluklar”, “İmgeyle Düşünmek”, “Muğla Türküleri Bağlamında Tolga Çandar” adlı yazılar Yivli'nin memleketiyle olan bağını açıkça gösteren metinlerdir.

Ege'nin mütevazı bir ilçesi olan Milas'ta doğup büyüyen Yivli, Milas gibi küçük ve kendine özgü kimliğe sahip yerlere gittiğinde istemsizce memleketinden bir şeyler arama eylemi içerisine girer. Gittiği bu kentlerden birisi de Simav'dır. Simav özelinde somutlanan bu arayış aslında tarif edilen tüm mütevazı şehirler için de geçerlidir:

“Büyük kentlerin dışında doğup büyüyenler; kasabaların kentlerin ortamını iyi bilirler. Özellikle Ege'nin küçük kentlerinin birbirine benzeyen, birbirini çağrıştıran, birbiriyle özdeş kişilikleri vardır. Taşrada yetişmiş olanlar, herhangi bir küçük kente gidince doğdukları yerin kokusunu duyar, renklerini görürler.

Benim için Simav'ı görmek böyle bir deneyim oldu. Bu küçük kentte Milas'tan çok şeyler buldum. Anılar yuvası eski evler, sakin ve içten insanlar, caddelerdeki dinginlik, ağır ve kıpırtısız sokaklar elimden tutup beni çocukluğuma, ilk gençliğime götürdü. Yavaşça ve dirlikle ilerleyen bir zaman kesitinin içindeydik artık” (s. 19).

Milas, dağ eteğinde kurulmuş bir şehirdir. Yerel hafızada önemli bir yere sahip olan bu dağın adı Sodra'dır. Yivli'nin Simav'a gidince dikkat çektiği hususlardan biri de şehrin Milas ile olan coğrafi-kuruluş benzerliğidir: “Simav, sırtını yeşil bir dağa dayamış, ovaya doğru uzanıyor” (s. 19). Yivli'nin bu dikkati Milas'ın coğrafi düzleminden kaynaklanır. Yine Milas'la ilgili bir başka dikkat ise gece yolcuğu yaptığı sırada belirir:



"Bodrum'dan Ankara'ya yaptığım bir gece yolculuğu sırasında Aydın'ın küçük bir kentini Milas'a çok benzetmiş, "geceleyin şehirler birbirine benzer" dizesini düşürmüştüm zamanın kütüğüne.

Gündüzün de gecedeki pek farkı yokmuş oysa. Onların zamanüstü kardeşlikleri var. Kentlerimizin adları değişse de bizden ve geçmişimizden bir şeyler gizli onlarda" (s. 20).

Buradan anlaşılıyor ki Milas, Yivli'nin sanat hayatını/şiirini de şekillendirmiş. Şehrin simge yerlerinden biri de Salı Pazarı'dır. Salı Pazarı'nın sokak aralarında kurulduğu yıllarda yaşlısıyla genciyle, kadınıyla erkeğiyle her kesimin anılar biriktirdiği, heyecanlar ve mutluluklar yaşadığı, özlem-hasret giderdiği bir mekândır. Hâliyle Yivli'nin hafızasında da bu mekânın birikintisi olan anıların güçlü bir yer tuttuğu söylenebilir. Yivli, çocukluğunun "salı" günleri, kendisinin "küçük" dediği ama kocaman görünen ve sanki özlemle de gittikçe büyüyen mutluluk günleridir. Çünkü o gün eve "öteberi" gelir. "Öteberi almak" ifadesi yörede sıklıkla kullanılır. Pazardan öteberi almak; yiyecek içecek, kıyafet, mutfak eşyası gibi günlük ihtiyaçları karşılayan bir pazar/alışveriş kavramıdır. Yivli de babasının Salı Pazarı'ndan aldığı öteberileri beklerken duyduğu hisleri şu ifadelerle dile getirir:

"Çocukluğumun salıları, haftanın öteki günlerinden ayrı bir güzelliğe sahipti benim için. Babam, ilçede kurulan salı pazarına alışverişe giderdi. Çoğu zaman ben henüz uyanmadan evden çıkmış olurdu. Ciplerle, minibüslerle kasabadan hareket edilir, Milas'ta kurulan pazardan öteberi alınır. Sebzeler, taze meyveler, şekerler, balık, et, pazar ekmeği, kuru yemiş ve daha nice si...

Babamın pazardan dönüşünü sabırsızlıkla beklerdim, Yüksekçe bir incirin sağlam bir dalına çıkar, oradan onun yolunu gözlerdim. O, pazara erken gittiği için çoğunlukla yine erken gelirdi. Ancak kimi günler gecikirdi. Bu küçük gecikmeler bana yüzyıl gibi uzun gelirdi. Öyle anlarda ağaç olmak deyimimin benim bu durumum için söylendiğini düşünürdüm. Yaz günleri, cırcır böceklerinin sonsuz ötüşleri, bekleyişime eşlik eder gibi tekdüze bahçelerde yankılanırdı. Rüzgâr esmez, dal kıpırdamaz, güneş değirmileşir, toprak ısınır" (s. 21).

Babasının pazardan dönüşü Yivli'nin dünyasında âdeta bir bayram havası estirir. Küçük bir şeyle büyük mutluluğa sahip olan Yivli, hem o günleri hatırlayarak hasret duyuyor hem de o mutluluklardan günümüzde artık kısıntılarının bile kalmadığını düşünerek hayıflanıyor:

"Babamın evimizin bahçesinden içeri girmesiyle birlikte çocuk kalbimde bir bayram sevinci yaşanır. Zilleri takıp oynamadığım kalırdı bir. Hemen onun ellerindeki çantalardan taşıyabileceğim kadarını alır, eve doğru seğirtirdim. Çantalarda yalnızca evin öteberisi olmazdı. Onlarda umutlarım, hülyalarım, düşlerim de taşınır. Ancak bunlar öyle gerçekleşmeyecek beklentiler değil, haftasında oluveren türdendi. Mutlu olmak için kendimi fazlasıyla şanslı bulduğum zamanlardı o günler" (s. 21).

"Pazar çantaları açılır. İçinden ev eşyaları, mutfak gideri çıkardı. Bunlarla benim pek ilgim yoktu. Benim için meyveler, tatlılar, şekerler, kuru yemişler önemliydi. Kış mevsimiyse çantalardan mandalina, portakal, elma, kuru yemiş, tahin helvası çıkar, yazsa kiraz, şeftali, kayısı, armut kokuları genzime yayılırdı.

Aynı günün sonunda hepsini bitirdiğim sulu mandalinalar, al yanaklı kirazlar hâlâ gözümde tüter. Annemin, bir şekilde sevgisini de içine damıttığı, salı soframızın vazgeçilmezleri köftenin ya da balığın unutulmaz tadını her zaman damağымda duyuyorum.

Şimdiki çocukların çok sevinmeden yılda iki kez kutladığı bayramları, ben her salı kutlardım. Hem de doyasıya sevinerek kutlardım” (s. 21-22).

Yivli, çocukluğunda salı günleri hem midelerini doyurur hem de ruhunu... Babasının pazardan gelmesini beklemek, tarifi olmayan bir mutluluğu yaşaması, öteberileri yerken de eşsiz bir haz duyumsaması Yivli'nin bir “salı klasiği” denilebilir.

Milas'ın ilk yerel gazetelerinden biri olan ve günümüzde hâlâ yayın hayatını devam ettiren *Önder* gazetesi de bir dönem yazarın yazın dünyasında yer alır. Lise son sınıftayken birkaç arkadaşıyla birlikte dergi çıkartmaya karar verir ve bu dergi gazetenin eki olarak çıkar: “*Genç Esintiler*” adında bir dergi çıkarmaya karar vermiştim. Kendi yazı ve şiirlerimizin yanı sıra diğer arkadaşlardan aldığımız ürünlerle hazırladığımız dergiyi Milas'ta *Önder* gazetesinin eki olarak çıkartabilmiş ve lisede epey bir ilgi çekmiştik” (s. 44).

Yivli, Milas'ın yetiştirdiği önemli isimlerin başında gelen ve Ege türkülerinin simge isimlerinden biri olan Tolga Çandar'ı da eserinde yer verir. Yivli, Tolga Çandar'ı Muğla türkeleri bağlamında değerlendirirken Milas ve Muğla'nın kültürüne dair de bir araştırma yapar. Araştırmada yörede çok kullanılan kişi adlarından halk arasında meşhur ve şehir hafızasında önemli bir konumu olan yerlere kadar zengin bir içerik barındırır. Ayrıca Yivli'nin -bu yazı vasıtasıyla- birçok Muğla-Milas-Bodrum türkülerinin hikâyelerine de küçük ayrıntılarına kadar vâkıf olduğu anlaşılır.

Kırkyama, Oktay Yivli'nin hem akademik hem de sanatçı kimliğine dair iz sürülebilecek önemli detayları okuyucu kitlesine yansıtır. Bu anlamda eserin, Yivli üzerine yapılacak araştırma ve incelemelerde başvurulacak kaynaklardan biri olacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

Kılıç Karatay, Semra (2019). “Kırkyama Geleneği ve Kullanım Alanları”. *Journal of Arts*, 2(3), 141-150.

Türkçe Sözlük, (2011). 11. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yivli, Oktay (2023). *Kırkyama*. İzmir: Günce Yayınları.

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik



Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu



Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET



Günce Yayınları

**GÜLMECENİN
DİLLERİ**

Prof. Dr. Ünsal Özünü



Günce Yayınları